

*Profesor, doktor nauk technicznych Jurij W. Diomin
Państwowe Centrum Naukowo-Badawcze Transportu Kolejowego Ukrainy (DNDC UZ),
Kijów
Dr inż. A. W. Słobodian
Ukraińskie Państwowe Centrum Obsługi Transportowej „Liski”*

TECHNIKA KOLEJOWA KOMBINOWANEGO TRANSPORTU UKRAINY

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie
2. Ogólne wiadomości
3. Wagony towarowe do przewozów kombinowanych
4. Perspektywy rozwoju transportu kombinowanego
5. Zakończenie

STRESZCZENIE

Opisano warunki trwałego rozwoju i efektywnego zastosowania środków technicznych przewozów intermodalnych na kolejach Ukrainy. Określono przedsięwzięcia konieczne do podwyższenia prędkości jazdy pociągów transportu kombinowanego do prędkości jazdy pociągów pasażerskich przy zmniejszonych oddziaływaniach na tor kolejowy.

1. WPROWADZENIE

Okoliczności kształtujące światową gospodarkę, spowodowane zjawiskami kryzysowymi, wymagają aktywniejszego poszukiwania na rynku usług transportowych popytu na kolejowe przewozy ładunków. W wyniku faktycznego zmniejszenia wielkości przewozów i istniejących rezerwach zdolności przewozowej transportu kolejowego można stwierdzić, że perspektywy zwiększenia konkurencyjności kolei są związane z techniczno-organizacyjnymi przedsięwzięciami, skierowanymi na wzmocnienie konkurencyjności kolei w systemie transportowym kraju. Powinna przy tym wzrastać rola mieszanych sposobów przewozów ładunków.

2. OGÓLNE WIADOMOŚCI

W ostatnich latach w krajach centralnej i wschodniej Europy gwałtownie wzrosła wielkość przewozów towarów transportem samochodowym. Wskutek tego, pomimo technologicznych zmian w technice motoryzacyjnej, prognozuje się zwiększenie emisji wydanych spalin zanieczyszczających środowisko i dalszy wzrost hałasu. Dlatego w ostatnich latach Komisja Europejska aktywnie wspiera projekty naukowo-techniczne, które są nakierowane na odciążenie dróg kołowych od samochodowych przewozów towarowych. Wskutek takiej polityki w krajach Unii Europejskiej stale ulepsza się techniczne środki transportu kombinowanego i technologie przewozów intermodalnych.

Istota technologii przewozów kombinowanych polega na zintegrowaniu w jeden system transportowy specjalistycznych środków transportu samochodowego i kolejowego. Przewozy kombinowane wprowadzają na rynek transportowy nową koncepcję logistyczną, która w całości wspiera rozwój kompleksu transportowego.

W krajach europejskich i pozaeuropejskich, przewozy pociągami transportu kombinowanego stały się nieodłączną częścią logistycznych systemów dostawy ładunków, a zwłaszcza przewozów kontenerowych. Na przykład w Niemczech przewozy ładunków w kontenerach stanowią 40% ogólnych przewozów towarowych, w Japonii – 66%, podczas gdy w Rosji zaledwie 1% [6]. Dlatego dla kolei o szerokości toru 1520 mm rozwój przewozów kombinowanych jest pierwszoplanowym zadaniem.

W warunkach nadmiernego natężenia przewozów ładunków na europejskiej sieci dróg samochodowych, stworzeniu potężnego systemu przewozów kombinowanych w międzynarodowych korytarzach transportowych sprzyjają takie podstawowe zalety transportu kolejowego, jak bezpieczeństwo, niezawodność i możliwość planowania przewozów. Ścisłe przestrzeganie terminów dostawy ładunków jest podstawą nowoczesnej koncepcji logistyki, która dopuszcza wysoką efektywność planowania łańcuchów transportowych, co jest szczególnie ważne w systemie transportu kombinowanego.

Przy wyborze wskaźników ekonomicznej oceny stopnia efektywności przewozów kombinowanych, techniczne środki i technologia przewozów stanowią jedno z podstawowych kryteriów [8]. Przy tym, koniecznie trzeba uwzględniać interesy ekonomiczne wszystkich uczestników przewozów. Transport kolejowy, za pomocą przewozów kombinowanych, stara się pozyskać do przewozu dodatkową masę towarową. Z kolei, przewoźnicy samochodowi pragną przyspieszyć obrót swoich pojazdów samochodowych i obniżyć koszty eksploatacyjne. Celem firm transportowo-spedycyjnych jest poprawa jakości obsługi właścicieli ładunków, przez skrócenie terminów dostawy ładunków „od drzwi do drzwi” i obniżenie ogólnych kosztów przewozu. Państwo, sprzyjając rozwojowi transportu kombinowanego, próbuje zmniejszyć negatywny wpływ transportu samochodowego na środowisko naturalne i zatłoczenie samochodowych magistrali komunikacyjnych.

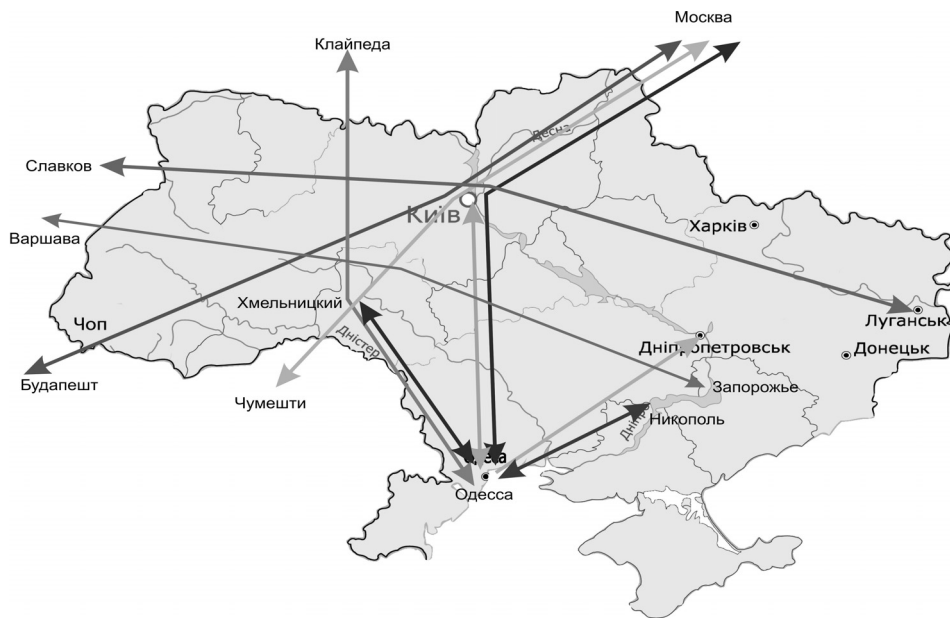
Chociaż uznaje się potrzebę rozwoju przewozów ładunków w systemie kombinowanym, to dotychczas na Ukrainie nie ma określonych przedsięwzięć zmierzających do stworzenia specjalizowanych pojazdów do szybkich przewozów kontenerowych oraz przewozów naczep siodłowych i nadwozi wymiennych, wstrzymuje się wydanie aktów prawnych dotyczących transportu kombinowanego, nadal utrzymuje się niezbilansowaną politykę taryfową i niedostateczną koordynację opracowań naukowo-technicznych dotyczących przewozów mieszanych. Jednocześnie istnieją dotychczasowe osiągnięcia naukowo-techniczne i praktyczne doświadczenia, które tworzą wystarczającą bazę do dalszego rozwoju nowej techniki i technologii we wskazanym kierunku.

W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, na Ukrainie rozpoczęła się koncentracja środków technicznych w celu zapewnienia stałego rozwoju przewozów kombinowanych. W 1995 roku stworzono Ukraińskie Państwowe Centrum Obsługi Transportowej „Liski”, które jest oddziałem w strukturze Państwowej Administracji Transportu Kolejowego Ukrainy. UGTCS „Liski” jest operatorem przewozów kontenerowych i pociągów transportu kombinowanego. Jego wyposażenie składa się z: 3 756 platform kontenerowych, 87 specjalizowanych platform do przewozu naczep samochodowych, 730 specjalizowanych wagonów do przewozu samochodów osobowych, około 4 000 wielkich kontenerów, 47 ciągników siodłowych, a także zmechanizowany kompleks załadunkowo-rozładunkowy. W skład UGTCS „Liski” wchodzi 4 filie z terminalami w Kijowie, Ługańsku, Doniecku, Charkowie, Dniepropietrowsku, Odessie i graniczny kompleks w Czopie.

Pociągi transportu kombinowanego kursują w następujących relacjach (rys. 1):

- „Czardasz”: Budapeszt – Moskwa,
- „Odessa”: Odessa – Moskwa,
- „Kreszczatik”: Odessa / Iliczewsk – Kijów,
- „Wiking”: Odessa / Iliczewsk – Kłajpeda,
- Czumieszti (Rumunia) – Moskwa,
- Warszawa – Iliczewsk,
- Warszawa – Zaporże,
- „Jarosław”: Ługańsk – Kijów – Sławków,
- „Podole”: Odessa – Chmielnicki,
- „Dnieprowiec”: Odessa / Iliczewsk – Dniepropietrowski,
- Nikopol – Iliczewsk.

Na stacji Odessa-Liski otwarto punkt kontroli granicznej dla przewozów towarowych. W punkcie kontroli znajdują się przedstawiciele organów celnych, służby graniczne, a także i innych organów kontrolnych. Według uproszczonej procedury, kontenery są przemieszczane z Odeskiego morskiego portu na stację Odessa-Liski, gdzie jest dokonywana odprawa celna i inne rodzaje kontroli. Na stacji Odessa-Liski znajduje się wielki kompleks przeładunkowy oraz terminal kontenerowy o pojemności do 4 000 kontenerów (rys. 2).

Rys. 1. Trasy przewozów kombinowanych

Rys. 2. Kompleks przeładunkowy na stacji Odessa-Liski

- UGTCS „Liski” świadczy następujące kompleksowe usługi transportowo-spedycyjne:
- usługi logistyczne w zakresie transportu i magazynowania, z wykorzystaniem własnych mocy produkcyjnych i środków transportowych,
  - dostawa ładunków w systemie „od drzwi do drzwi”,
  - organizacja kontroli celnej i załatwianie formalności związanych z dokumentami przewozowymi,
  - przewozy ładunków w specjalistycznych i uniwersalnych kontenerach transportem morskim, kolejowym i samochodowym,
  - formowanie pociągów kontenerowych i pociągów transportu kombinowanego,
  - przechowanie ładunków bezpośrednio w kontenerach w systemie składu celnego i magazynu czasowego przechowania, a także przechowywanie ładunków w krytych magazynach w systemie składu celnego i magazynu czasowego przechowania w terminalach, gdzie znajdują się towarowe strefy celne,
  - pełny zakres prac załadunkowo-rozładunkowych,
  - dostawa ładunków transportem samochodowym na terytorium całej Ukrainy,
  - śledzenie ładunków na drodze ich przewozu,
  - ubezpieczenie ładunków,
  - optymalizacja tras przewozu.

3. WAGONY TOWAROWE DO PRZEWOZÓW KOMBINOWANYCH

W przewozach kontenerowych transportem kolejowym na kolejach o szerokości toru 1520 mm, przeważnie eksploatuje się tak zwane platformy fittingowe [3]. W związku z koniecznością organizacji przewozów kontenerowych, wspólnym wysiłkiem kolejowych centrów naukowych i przedsiębiorstw budujących wagony w Kremienczucie i Dnieprodzierżyńsku opracowano i zrealizowano projekty, dzięki którym sformowano park wagonów specjalizowanych, zgromadzony w UGTCS „Liski” (tablica 1). Są to zmodernizowane platformy typu 13-9004M i platformy nowego typu 13-4095 [4, 5]. W tym czasie w Rosji opracowano platformę typu 13-9009 do przewozu samochodów ciężarowych, naczepek siodłowych, nadwozi wymiennych i przyczep drogowych.

W tablicy 1 wymieniono podstawowe parametry techniczne specjalizowanych wagonów-platform. Ich konstrukcja umożliwia załadunek pojazdów samochodowych bez rozczepiania naczepek od ciągników i swobodne przemieszczanie ich po całej długości składu. Specjalne podpory gwarantują niezawodność mocowania transportowanych pojazdów samochodowych [7]. Platforma typu 13-4095, oprócz przewożenia pojazdów samochodowych, jest przeznaczona także do przewozów wielkowymiarowych kontenerów (rys. 3).

Tablica 1

Podstawowe charakterystyki specjalistycznych wagonów-platform

Lp.	Parametr	Model platformy		
		13-9009	13-4095	13-9004M
1	Ładowność [t]	44,0	48	44
2	Masa próżnej platformy [t]	33,5	28,0	24,5
3	Długość ramy [mm]	24 300	21 350	18 400
4	Długość pomiędzy osiami automatycznych sprzęgów wagonu [mm]	25 520	22 520	19 620
5	Baza – odległość pomiędzy osiami czopów skreту wózka [mm]	18 500	17 800	14 720
6	Wysokość środka ciężkości platformy nad górną powierzchnią głowki szyny [mm]	700	813	800
7	Parametry powierzchni ładunkowej wagonu:			
	– wysokość dolnej części nad główką szyny [mm],	650	970	1 100
	– długość dolnej części [mm]	9 600	12 250	12 140
	– wysokość powierzchni ładunkowej wspornikowej części platformy nad główką szyny [mm]	1 200	1 300	1 300
8	Liczba kół [szt.]	8	8	8

Rys. 3. Wagon platforma typu 13-4095

Wymienione platformy są przeznaczone do przewozów naczep siodłowych i nadozów wymiennych w technologii **Ro-La** („**ruchoma droga**”, niem. *Rollende Landstrasse*).

W tej technologii uruchomiono przewozy kombinowane pociągami „Jarosław” (rys. 4) w relacji Ukraina – Polska i „Wiking” – w relacji Ukraina – Białoruś – Litwa.

Rys. 4. Pociąg „Jarosław” z pojazdami samochodowymi

Wydajność przewozów kombinowanych w znacznej mierze zależy od parametrów technicznych wagonów towarowych. Dlatego niezbędnym warunkiem rozwoju transportu kombinowanego jest budowa specjalizowanych wagonów nowej generacji, o parametrach technicznych zapewniających szybsze dostawy ładunków.

Do spełnienia jednego z podstawowych warunków zachowania konkurencyjności przewozów kontenerowych i przewozów naczep siodłowych i nadwozi wymiennych na wyspecjalizowanych platformach, czyli uzyskania w transporcie kombinowanym dobowego przebiegu 1 000 km, są niezbędne specjalizowane wagony o konstrukcyjnej prędkości jazdy 140 km/h. Takie wagony powinny być wyposażone w wózki wagonowe przystosowane do wyższych prędkości, o lepszych właściwościach dynamicznych oraz zmniejszonym oddziaływaniem na tor po to, aby pociągi transportu kombinowanego mogły kursować na liniach przewidzianych głównie do przewozów pasażerskich. Podstawą części biegowych wagonów towarowych kolei o szerokości toru 1520 mm jest wózek wagonowy typu 18-100 (wcześniej znany jako CNII-HZ). Zgodnie z techniczną dokumentacją, wózek 18-100 powinien zapewniać bezpieczną eksploatację wagonów przy prędkościach jazdy do 120 km/h, jednak z powodu wielu zasadniczych niedoskonałości wózków tego typu, dopuszczalna prędkość pociągów towarowych jest ograniczona do 70–80 km/h. Do podstawowych niedoskonałości konstrukcyjnych wózków typu 18-100 należą [1, 2, 4]:

- duża nieodresorowana masa, wynosząca około 90% ogólnej masy wózka wagonowego,
- niestabilność i niezgodność parametrów zawieszenia resorowego w próżnym i ładownym stanie wagonu (niewystarczające tłumienie w stanie próżnym i ładownym – w ładownym),
- niskie krytyczne prędkości graniczne, przy których pojawia się zjawisko wężykowania wagonu,
- intensywne zużycie oporowych powierzchni łożyska czopa skrzętu wózka wagonowego,

- zwiększone, w porównaniu z wózkiem Barber (USA), luzy między łożyskami a bocznymi ramami,
- niewystarczająca niezawodność bocznych ram i belek nad resorami,
- mały przebieg między remontami.

W wyniku modernizacji okazało się możliwe zwiększenie do 90–100 km/h dopuszczalnej prędkości kursowania wagonów na wózkach typu 18-100. Jednak kursowanie wagonów towarowych z podwyższonymi prędkościami jest ograniczone zarówno konstrukcyjnymi właściwościami trzelementowych wózków, jak również parametrami technicznymi systemu hamulcowego z jednostronnym naciskiem klocków hamulcowych na koła. Ponadto nadmierna nieoresorowana masa wózka nie pozwala osiągnąć zadowalającego poziomu oddziaływania wagonów na tor.

Z wymienionych przyczyn wózki wagonowe tak zwanej nowej generacji, będące faktycznie modyfikacją wózków typu 18-100 według znanych projektów modernizacji, nie zapewniają jazdy pociągów towarowych z prędkością 120–140 km/h. Wydaje się, że wózki wagonowe, produkowane według schematu trzelementowego, pozostaną podstawowymi częściami biegowymi dla parku wagonów. W celu zapewnienia kursowania z większą prędkością, przede wszystkim pociągów kontenerowych i pociągów z naczepami siodłowymi, jest niezbędne inne podejście do opracowania wózków wagonowych przystosowanych do jazdy z większymi prędkościami.

Wózki specjalizowanych wagonów towarowych o konstrukcyjnej prędkości jazdy do 140 km/h powinny mieć:

- zmniejszoną nieodresorowaną masę,
- zawieszenia o mniejszej sztywności w próżnym stanie wagonu i stabilnymi parametrami tłumienia drgań,
- spawaną ramę,
- hamulec z dwustronnym naciskiem na koło klocków hamulcowych typu sekcyjnego.

Zalecane parametry wózka dostosowanego do dużych prędkości podano w tablicy 2.

Tablica 2

Zalecane wartości parametrów wózka o podwyższonej prędkości

Parametr	Wartość
Maksymalna masa wózka wagonowego [t]	5,0
Maksymalna baza wózka [mm]	1850
Maksymalny obliczeniowy statyczny nacisk osi na szyny, w zależności od odmian wózka [t]	18–22,5
Konstrukcyjna prędkość kursowania wagonu, w zależności od odmian wózka [km/h]	120–160
Minimalne statyczne ugięcie zawieszenia ładownego wagonu [mm]	72
Minimalne statyczne ugięcie zawieszenia próżnego wagonu [mm]	24
Minimalny przebieg wózka od zbudowania do pierwszego remontu [tys. km]	500

Zastosowanie wózków ze ślizgowym zawieszeniem eliminuje ograniczenia prędkości wagonów w próżnym i ładownym stanie, zarówno z punktu widzenia dynamiki, jak i parametrów hamulcowych. Przy tym obniża się poziom wibracji nadwozia wagonu, co redukuje niebezpieczeństwo uszkodzenia wrażliwych na wibracje i uderzenia przewożonych ładunków (aparatura elektroniczna, samochody, wyroby techniki oświetleniowej itp.). Dzięki istotnemu zmniejszeniu nieodresorowanej masy i wysokiej krytycznej prędkości, przy której występuje zjawisko wężykowania wagonów na wózkach z zawieszeniem ślizgowym, zmniejsza się oddziaływanie na tor. To ostatecznie daje perspektywę na obniżenie (na przykładzie krajów Unii Europejskiej) taryf dla wagonów na wózkach z zawieszeniem ślizgowym na skutek mniejszego działania sił niszczących tor.

4. PERSPEKTYWY ROZWOJU TRANSPORTU KOMBINOWANEGO

Do obiektywnych czynników, które powinny wspomagać przyśpieszony rozwój transportu kombinowanego na Ukrainie, należą:

- połączenie zalet dwóch dominujących rodzajów transportu – manewrowości, operatywności i prędkości transportu samochodowego oraz dużej wydajności, odporności na aurę i bezpieczeństwa transportu kolejowego,
- znaczne zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska naturalnego,
- zmniejszenie zużycia paliwa i skrócenie przebiegu pojazdów transportu samochodowego,
- ochrona dróg samochodowych,
- zmniejszenie prawdopodobieństwa wypadków drogowych,
- skrócenie czasu postoju pojazdów samochodowych w kolejkach na drogowych przejściach granicznych.

W programach rozwiązywania zadań techniczno-technologicznych trwałego rozwoju przewozów kombinowanych na Ukrainie i w komunikacji międzynarodowej wyróżnia się trzy etapy.

Pierwszy etap jest związany z podwyższeniem efektywności wykorzystania istniejącego parku platform do przewozu pojazdów samochodowych i zwiększenia liczby tras pociągów transportu kombinowanego. Równocześnie z trasami już kursujących pociągów „Jarosław” i „Wiking”, proponuje się opanować kierunek Ukraina – Węgry – Włochy, to jest piąty międzynarodowy korytarz transportowy. Pomimo znanych zalet transportu pojazdów samochodowych na specjalizowanych platformach, przewozy w wymienionym kierunku są perspektywiczne z uwagi na obowiązujące w krajach Unii Europejskiej ograniczenia ruchu ciężarowych pojazdów samochodowych. Należy również wziąć pod uwagę fakt, że w regionie karpackim w okresie jesienno-zimowym kursowanie samochodów ciężarowych jest utrudnione.

W 1996 roku na wymienionym kierunku uruchomiono pierwszy doświadczalny przejazd pociągu z pojazdami samochodowymi. Wtedy na granicznej stacji Zahony (Węgry) z pociągu, zestawianego z platform typu 13-9004M i 13-4095, przewożone pojazdy samochodowe przemieszczano na pociąg **Ro-La** („**ruchoma droga**”), który dostarczył je do Włoch. Oznacza to, że z technicznego punktu widzenia technologia przewozu pojazdów samochodowych na wyspecjalizowanych platformach na tym kierunku, z przeładunkiem pojazdów samochodowych w linii poziomej (**Ro-Ro**, ang. *Roll on roll off*), została praktycznie sprawdzona ze skutkiem pozytywnym. Pod warunkiem uzupełnienia parku wyspecjalizowanych platform, realnym staje się dalsze opanowywanie nowych tras przewozów pojazdów samochodowych, przede wszystkim na kierunku Ukraina – Rosja – Kazachstan.

W drugim etapie rozwoju transportu kombinowanego należy modernizować istniejące wagony towarowe w celu osiągnięcia większych prędkości w przewozach kombinowanych. Podstawą prac tego etapu jest zbudowanie wózków wagonowych przystosowanych do kursowania z większą prędkością.

Wyposażenie istniejących platform fittingowych oraz platform do przewożenia pojazdów samochodowych i kontenerów w wózki wagonowe, przystosowane do kursowania z większą prędkością, pozwoli zwiększyć prędkość jazdy pociągów transportu kombinowanego do poziomu prędkości pociągów pasażerskich. Dzięki temu pociągi transportu kombinowanego, zestawiane z wagonów na wózkach przystosowanych do większych prędkości, będą mogły być eksploatowane na liniach wydzielonych dotychczas wyłącznie do ruchu pasażerskiego.

W trzecim etapie proponuje się przystąpić do stworzenia nowych wagonów dla kolei o szerokości toru 1 520 mm, przeznaczonych do przewożenia naczep oddzielonych od ciągników. Przy tym zaleca się rozpatrzenie następujących wariantów wagonów towarowych:

- wagony z kieszeniami, na które załadowuje się zwykłe naczepy w koszach (załadunek w pionie **Lo-Lo**, ang. *Lift on lift off*),
- wagony z obniżoną podłogą, na które załadowuje się specjalistyczne naczepy,
- wagony z obrotowymi platformami, na których ustawia się naczepy za pomocą ciągników.

5. ZAKOŃCZENIE

Stałemu rozwojowi i efektywnemu wykorzystywaniu środków transportu kombinowanego w części kolejowej, będzie sprzyjać realizacja następujących zaleceń:

1. W celu zrealizowania przewozów kontenerów i pojazdów samochodowych z prędkością jazdy jak dla pociągów pasażerskich, jest konieczna budowa wózków wagonowych o zmniejszonych oddziaływaniach na tor, wyposażenie w te wózki wyspecjalizowanych platform oraz przygotowanie doświadczalnych tras przejazdów z większymi prędkościami pociągów transportu kombinowanego.

2. Opracowanie i wdrożenie na kolejach o szerokości toru 1 520 mm wagonów nowej generacji do przewozów kombinowanych w komunikacji międzynarodowej.
3. Przyspieszenie opracowania i przyjęcia pakietu aktów prawnych dotyczących transportu kombinowanego.
4. Kontynuowanie tworzenia normatywno-metodycznej bazy do opracowania i dopuszczenia do eksploatacji wyspecjalizowanego taboru oraz zharmonizowanie jej z głównymi dokumentami Federacji Rosyjskiej i krajów Unii Europejskiej w celu zapewnienia pełnej spójności.
5. Utworzenie międzynarodowej grupy wybitnych specjalistów i naukowców do koordynowania opracowań w zakresie nowej techniki i technologii transportu kombinowanego.

BIBLIOGRAFIA

1. Verigo M.F.: Vzaimodejstvie puti i podvižnogo sostava v krivyh malogo radiusa i bor'ba s bokovym iznosom rel'sov i grebnej koles.. „Bülleten' OSŽD”, 1998, n°4, s. 10–14.
2. Galiev I.I., Nehaev V.A., Nikolaev V.A.: Konkurentosposobnost' Rossijskich železnych dorog, eë svâz' s dinamičeskimi svojstvami hodovoj časti gruzovogo vagona i sposoby ih ulučšeniâ. „Tehnika železnych dorog”, 2011, n°3(15), s. 46–54.
3. Gruzovye vagony železnych dorog kolei 1520 mm. Al'bom – spravocnik. MPS RF, 1998.
4. Diomin Ū.V., Kirpa G.M.: Tehnične zabezpečeniâ kontrejlnykh perevezen' mižnarodnimi koridorami Ukraïny. „Zalizničnij transport Ukraïny”, 1997, n°1, s. 28–32.
5. Diomin Ū.V.: Zaliznična tehnika mižnarodnih transportnich system (vantažni perevezeniâ). Kiïv, Ūnikon – Press, 2001, 342 s.
6. Lapidus V.A.: Vozmožnosti povyšeniâ effektivnosti transportnoj sistemy OAO RŽD na osnove sovremennykh principov upravleniâ kačestvom i izderžkami. „Bülleten' Ob"edinennogo učenogo soveta OAO RŽD”, 2010, n°6, s. 20–38.
7. Šatunov A.V.: Tehničeskie usloviâ pogruzki i krepleniâ avtopoezdov na specializirovannykh platformah. Zalizničnij transport Ukraïny”, 1998, n°2–3, s. 43–46.
8. Šobanov A.V.: Kontrejlnykh perevozki: puti rešeniâ problem. „Bülleten' transportnoj informacii”, 2000, n°5, s. 15–18.